

De Tweede Wereldoorlog

Betrouwbaar nieuws was schaars. Het nieuws dat de nazi's vrijgaven was gekleurd en overgoten met propaganda. Toegelaten dagbladen zoals De Zaanlander waren gelijkgeschakeld. Ze brachten het nieuws dat de NSB-gezinde redactie passend vond. Na de oorlog kreeg De Zaanlander als straf een verschijningsverbod van een jaar. Voor het echte nieuws was men aangewezen op de Engelse BBC of op de zwaar gestoorde Nederlandse uitzendingen van Radio Oranje. In een aparte kamer, het oor gedrukt tegen de luidspreker, kon men horen wat er werkelijk aan de hand was. Buiten die binnenkamer mocht niemand iets merken. Antennes spande men op zolder, niet op het dak. Vooroorlogse radio's waarop men Engeland vrijelijk kon ontvangen, waren streng verboden. Vanaf oktober 1944 verscheen langs de Zaan voor het eerst het gestencilde vlugschrift 'De Typhoon', een van de vele verzetsbladen die het nieuws brachten waar men naar zocht. De Typhoon werd na de oorlog de grootste Zaanse krant (Ankum e.a., 1991, p 827-828, 715-716).

Bomen worden gerooid voor stookhout.

Dolle dinsdag

Met de nazi's ging het intussen steeds minder goed. Na het 'we strijden voor Europa' kwam de tijd van het 'strategisch terugtrekken' en 'hergroeperen'. In juni 1944 begon in Normandië de lang verbeide invasie. Hoopvol lazen en beluisterden de mensen de berichten over de voortgang. De verzetsbladen gingen van hand tot hand. Begin september 1944 leidden de bevrijding van Antwerpen en de geruchten over een snelle doorstoot naar het noorden tot grote opwinding. Vlaggen en wimpels werden van zolder gehaald, bedrijven liepen leeg omdat de werknemers niets wilden missen en de bevrijders op straat wilden begroeten. De nazi's en hun NSB-aanhang vernietigden ijlings allerlei archieven en vluchtten naar het oosten.

De opwinding van Dolle Dinsdag, 5 september 1944 kwam echter te vroeg. Pas twee weken later zouden de geallieerden een poging doen om bij Arnhem de Rijn over te steken. Die poging mislukte helaas, ondanks een algemene spoorwegstaking. De nazi's namen vervolgens onverbiddelijk wraak. Als straf voor de spoorwegstaking blokkeerden ze het vervoer van alle goederen over het IJsselmeer en de Afsluitdijk. Westelijk en noordelijk Nederland raakten van de rest van Europa afgesloten. Een lange en grimmige winter kwam in zicht.

De hongervinter

De toenemende tekorten aan voedsel en brandstof leidden vooral in de randstad tot een eindeloze ellende. Ook in de Zaanstreek greep de schaarste om zich heen. Om aan brandstof te komen, trokken grote groepen mannen erop uit om in de Wijde Wormer bomen te gaan zagen. Vaak werd dit weer belet, of werd het 'onwettig verworvene' afgenomen. Onbewoonde huizen werden zonder omzien omver gehaald. De houten spoorweghalte van Koog Bloemwijk verdween eind 1944 in een enkele nacht.

De veerponten over het Noordzeekanaal lagen stil. Als een soort schipbrug waren ze achter elkaar gelegd. Lange rijen mensen trokken er overheen naar het noorden, op zoek naar eten. Het broodrantsoen bedroeg in december 1944 zeshonderd gram per persoon per week, minder dan één gewoon brood. Later werd het rantsoen met vijfhonderd gram nog minder.

De winter van 1944 - 1945 was bovendien koud en lang. De vorst zette al in voor de kerst en duurde tot aan de laatste dagen van januari. In de steden kwamen velen om van kou en ontbering. In de Amsterdamse Zuiderkerk herbergde men zestienhonderd doden.

Een voedseldropping wordt voorbereid.

Enige verlichting bracht het meel dat drie schepen van het Zweedse Rode Kruis eind februari 1945 aanleverden. Het meel werd gelost in Delfzijl en vandaaruit verder verdeeld. In Westzaan wees het gemeentebestuur vijf plaatselijke bakkers aan die er witbrood van mochten bakken. Hun ovens stookten ze met takken en sloophout. Gaandeweg werd het nu mogelijk de ergste nood te lenigen. Vanaf februari 1945 tot een maand na de bevrijding werkte in het dorp de 'Noodorganisatie'. De plaatselijke industriëlen Rot en Molenaar hadden daarvan de leiding. De noodorganisatie werkte vanuit de christelijke school en reikte in de loop van de maanden vijftienveertighonderd maaltijden uit aan behoeftige gezinnen, zieken en zwakken.

Ruim honderd kinderen en jongeren kregen daarnaast maaltijden uit de dieetkeuken van Verkade. Die maaltijden werden dagelijks, ook op zondag, aangevoerd met een bakfiets. De uitdeling volgde in de Noorder- en de Zuiderschool. De schoolkinderen kregen tussendoor ook noodrantsoenen en koek. Vanaf april 1945 waren er vitamine c-bonbons. Eind april en begin mei 1945, helemaal tegen het eind van de oorlog stond de bezetter voedseldroppings toe. Honger en ondervoeding hadden in het bezette gebied intussen wel twintigduizend levens gekost.

De veerponten liggen aan elkaar.